

Hogyan vész el az utolsó szalmaszál...

Kis egri esettanulmány három gyerek sorsáról, szociális, gyermekjóléti és pedagógiai munkáról

A részletes előzményekkel nem untatom az olvasót. Elég talán annyi, hogy Eger város 2012. december végén – a polgármester, a szociális és családvédelmi iroda vezetőjének és a kistérségi gyermekjóléti intézmény igazgatójának erős nyomására, a közgyűlés döntésével – bezárta az 1998 óta működő gyermekek átmeneti otthonát. Az intézményt, amely a Gyermekvédelmi törvény szerint gyermekjóléti alapellátás, (saját ingatlanában, ellátási szerződések keretében) a Szegényeket Támogató Alap (SZETA) Egri Alapítványa működtette a kezdetektől. A megszüntetés hátterében valószínűleg nem anyagi okok álltak, minthogy a város ellátási szerződést kötött Gyöngyössel. A képviselőtestület ráadásul arról is döntött, hogy a SZETA Egri Alapítványa a város (a kistérség) addigi anyagi hozzájárulása nélkül, kizárólag az állami normatívából és saját forrásaiból sem fejezheti be legalább ezt a tanévet a bentlakó gyerekekkel. Ez azt támasztja alá, hogy nem a pénz itt a lényeg. Akkor meg mi? Nehéz ezt kibogozni, de talán már mindegy is...

De valóban mindegy, mi történik a bentlakó gyerekekkel? Mindegy, hogy a város (a járás) gyermekjóléti intézménye minden szakmai előkészítést nélkülözve, a gyerekeket eddig gondozó SZETA Egri Alapítványával nem egyeztetve, a szakmaiság legkisebb jele nélkül egyszerűen minden eddigi munkát, eredményt lerombol? Néhány szegénységben élő, cigány gyerekről van szó. Tájékozatlan, érdekeiket nem feltétlenül felmérő, képviselni meg végképp nem tudó szülőkkel. Senkit nem érdekel ez a néhány gyerek, teljesen mindegy, mi lesz velük. A statisztikák szempontjából meg nem oszt, nem szoroz. Sok-sok kutatás, neves elméleti és gyakorlati szakemberek beszélnek a szegénység újratermelődéséről, az előre „borítékolható” leszakadásról, esélytelenségről. Nem tudni, de talán ennél a néhány gyereknél sikerült volna. Sikerülhetett volna talán megszakítani valamit ebben az ördögi körben. Lehetett volna „teremteni” valamennyi esélyt. Sok-sok munka, nehézség, konfliktus árán. Csepp a tengerben, de talán valamit mozdítani. A városnak, néhány szociális-gyermekjóléti szakembernek és pedagógusnak – ebben az esetben legalábbis – ez valamiért nem olyan fontos...

Martonné Adler Ildikó (önkormányzati képviselő) a város weboldalán megtalálható közgyűlési jegyzőkönyv szerint ezt mondta még tavaly novemberben: „... egy kötelező feladat ellátásról van szó. Viszont ennél, ami most jelenleg működik, mindenféleképpen egy méltóbb és színvonalasabb intézményt kellene létrehozni. Arra kéri a szakiroda vezetőjét, hogy mindenképpen keressék ennek a lehetőségét, hogy a városban találjanak olyan ingatlant, ahol ezt az átmeneti befogadó otthon ki lehessen alakítani, ugyanis így tesznek eleget törvényi kötelezettségeiknek.” (2012. november 29.) *Habis László* polgármester a 2012. december 6-i közmeghallgatáson azt mondta, „meg fogják oldani minden egyes gyermek helyzetét, sorsát.” Pillantsunk bele, hogyan csinálták eddig.

E. tizenegy éves lesz nyáron, F. nyolc múlt tavaly ősszel. Testvérek. És cigányok. Állandó lakcímük szerint egy Eger melletti kistelepülésen élnek. Az őket (és még két testvérüket az anya halála miatt) egyedül nevelő apa a cigánysoron lakik. E. és F. (egyik testvérükkel együtt) a gyerekotthon lakói voltak. És egészen idén januárig, februárig a Pásztoryölgyi Általános Iskola és Gimnáziumban (PVG) tanultak. Az otthon megszüntetése után a gyerekek „hivatalosan” kollégiumba kerültek, a hétvégét otthon töltik. *Tóth Helga*, aki tavaly év végéig az Egri Kistérség Gyermekjóléti Intézményének igazgatója volt (hozzá tartozott a gyermekek átmeneti otthona is), jelenleg a Családok Átmeneti Otthonának vezetője, *megoldotta* – többek között – ennek a két gyereknek a sorsát is. A két kisebb testvér (E. és F.) nem tudott

alkalmazkodni a kollégiumi légkörhöz, nem jártak iskolába, egyre több lett a hiányzásuk és rohamosan romlott az iskolai teljesítményük. Ezt az érintett szociális-gyermekjóléti szakemberek nem tartották fontosnak kezelni. Pontosabban megszületett a megoldás. A gyerekek, akik eddig sok-sok háttérmunka, támogatás és konfliktus árán az átmeneti gyerekotthontól néhány perc sétára lévő, magas színvonalú, alapvetően a középosztálybeli gyerekeknek „fenntartott” iskola (PVG) tanulói voltak, kerüljenek át a város „kiszegítő iskolájába”, a Móra Ferenc Általános Iskolába.

E. beilleszkedési, tanulási és magatartászavarokkal küszködő, 3. osztályos tanuló. Tavaly decemberben a róla szóló iskolai megbeszélésen részt vett az igazgató, az általános iskolai igazgatóhelyettes, az osztályfőnök. A SZETA Egri Alapítványát *Farkas Zsuzsanna* kuratóriumi elnök és *Tóth Júlia*, a gyerekotthon korábbi szakmai vezetője képviselték. „*Arról próbáltuk meggyőzni minket, hogy E. számára jobb lenne a Móra Ferenc Általános Iskola... Válaszunkban azt hangsúlyoztuk, hogy a gyerek még nem kapott meg minden lehetséges segítséget, ezért szeretnénk őt pszichológushoz vinni, és viselkedésterápiát kérni számára. A pszichológusi vizsgálatot elintéztük, amelyhez kértük az iskola, illetve az osztályfőnök együttműködését abban, hogy írjon a gyerekről pedagógiai jellemzést. (Ezt a Nevelési Tanácsadó kérte.) Kérésünk ellenére nem kaptuk meg a pedagógiai jellemzést, ezért a gyermek vizsgálatára nem kerülhetett sor. Ismételt kérésünket azzal utasították el, hogy 'nekünk már nincs közünk a gyerekekhez' ” – áll a SZETA Egri Alapítványának ombudsmanhoz írt bejelentésében. Januárban Tóth Helga és az iskolavezetés megegyeztek E. átíratásában. Az apát könnyen rábeszélték a kérvény megírására. E. február elejétől már a Móra Ferenc iskola tanulója volt, januárban és februárban alig volt iskolában. „*Közben kerestük az illetékes (települési) gyermekjóléti felelőst, Molnárné Rémiás Henriettát, aki nem adott érdemi felvilágosítást a gyerekek helyzetéről*” – írja az Alapítvány.*

„A gyermekek az Arany János Kollégiumba kerültek elhelyezésre hétköznapokra, a hétvégéket tehát rendszeresen otthon töltik. A kollégium csak január 7-én nyitott, addig a gyerekek otthon tartózkodtak. (...) A kollégiumba való beszkokás nagyon nehézkesen megy, főleg E-nek. E. magatartása mind az iskolában, mind pedig a kollégiumban egyre romlik. E. félévkor két tantárgyból bukott. F. gyengén megfelelt bizonyítványt kapott...

2013. 02. 01. (Családlátogatás az apánál) Megvártam a gyerekeket is, hogy találkozzak velük. E. azt mondta, hogy kirúgták az iskolából. Próbáltam megértetni az apával, hogy ez nem lehetséges, hiszen akkor erről tájékoztatni kellett volna őt...

2013. 02. 04. Átmentem E. osztályfőnökéhez, aki elmesélte E. múlt heti viselkedését. A gyermek jól ráérezett, hogy az őt iskolába kísérő felnőtteket a hisztijével, kiabálásával, sírásával rá tudja venni, hogy ne kelljen iskolába mennie. Péntekig odáig fajult a dolog, hogy még az igazgatónak is neki akart menni. A gyermek januárban 4 teljes napot töltött az iskolában, 90 óra körüli a hiányzásainak a száma, a hiányzások egy részéről van igazolás, más részéről addig még nem volt. Elmondta, hogy E.-nek másik iskolát fognak keresni, nem adhat nekem pedagógiai jellemzést E.-ről, mert a vezetők azt mondták, hogy nekem nincs jogosultságom ehhez, más vette kézbe E. iskolaváltásának ügyét.

Még aznap próbáltam hívni az apát, de nem sikerült vele egyeztetnem, mivel nincs saját elérhetősége, így a szomszéd mobiltelefonját hívtam. Többszöri próbálkozás után sikerült az egyik rokonnal beszélnem. Ő elmondta, hogy a CSAO-ban (családok átmeneti otthona) volt az apa, Tóth Helga segített neki elintézni az iskolaváltást. Szerdától (02. 06.-tól) megy az új iskolába, a Móra Ferenc Általános Iskolába...

2013. 02. 05. A SZETA dolgozói kimentek családlátogatásra (az apához). A munkatárs elmondása alapján (az apa) majdhogynem elzavarta őket a háztól, mert aznap volt kint a (települési) családgondozó egy társával, aki úgymond felvilágosította (az apát), hogy senkinek semmi köze a gyerekekhez, és ne adjon ki információkat...” (*Tóth Júlia beszámolója*)

E. testvére, F. első osztályos tanuló. Az alapítvány 2013. február 13-án szerzett tudomást arról, hogy a PVG E. után F.-től is igyekszik megszabadulni. Az iskolaváltást – hasonlóan E. esetéhez – az osztályfőnök és Tóth Helga már korábban eldöntötték. Az apával Tóth Helga és Molnárné Rémiás Henrietta ismét aláírták a szükséges papírt. Az apa viszont meggondolta magát F. átíratásával kapcsolatban. (Az alapítvány munkatársai is ezt erősítették benne.) Február közepén újabb iskolai megbeszélésre került sor, most F. ügyében. Ott volt az apa, az igazgató, a helyettes, az iskola gyermek- és ifjúsági felügyelő munkatársa, a települési családgondozó és Nagy Györgyné, az osztályfőnök, illetve Tóth Júlia (SZETA Egri Alapítványa). Az osztályfőnök itt egyértelművé tette, hogy F.-nek ebben az iskolában – képességei, teljesítménye miatt – nincs helye. Az iskolai gyermekvédelmis azzal érvelt, hogy jobb a testvéreknek, ha egy helyre járnak. (Csak ne ide, tegyük hozzá.) A történet szempontjából nem mellékes az sem – ahogy az ombudsmani bejelentésben áll – hogy, „*a kislányt az osztályfőnök az utolsó padba ültette, kabátját külön részre akasztotta időnkénti fejtetvéssége miatt.*” Mindenesetre az erős nyomás ellenére az apát ekkor még nem sikerült meggyőzni arról, hogy írassa át F.-t is a Móra Ferenc iskolába. Négy nappal később az apa már a gyerek átíratását intézte, hivatkozva ijedtségre, és arra, hogy úgy érzi, nem hagyhatja ott a gyereket. F. – követve testvérét – most már szintén a városi „kisegítő” iskola tanulója.

„F-fel kapcsolatban is felmerült az iskolaváltás kérdése az osztályfőnökben. Ő jobbnak látta volna, ha egy kisebb létszámú iskolába járna, mivel nem kapja meg azt a megfelelő segítséget otthon, ami felkészülésre szükség van egy ilyen típusú iskolában. Mindamellet sokat hiányzott és ez lemaradásokkal jár együtt... Az iskolai hiányzása okán kimentem (a településre) január 23-án, vittem a házi feladatát, és a délután alatt elkészítettük a leckét. F. nagyon örült, hogy együtt tanultunk. Az iskolaváltás elvetésre került, az ő esetében is a SZETA-házban nyújtunk segítséget, az apa meghatalmazásával.

2013. 02.04. Elmentem a Pásztorvölgyi Általános Iskolába, hogy bemutassam a meghatalmazást, amit kaptam az apától. F. osztályfőnöke azt mondta, tisztában van azzal, hogy segíteni szeretnénk neki, de nem tudja, hogy ebből mi fog kisülni, hiszen F. a legfontosabb anyagrészekről marad le, rengeteget hiányzik.

A jelenlegi helyzet alapján látható, hogy a gyerekekkel eddig végzett munka teljesen elvész, az iskola nem tudja pótolni F. lemaradásait, főleg úgy, hogy a gyermek nem jár iskolába.

2013.02.15 (PVG, igazgatói iroda) A beszélgetés elején az osztályfőnök felvázolta F. jövőjét. Azt hogy ebben az iskolában ne számíton arra, hogy meglesz az első osztálya, arra meg végképp ne, hogy itt nyolcadik osztályos bizonyítványt fog szerezni(...) Elmondta, hogy az a segítség, amit én felkínálok neki, hogy heti két alkalommal segíték a gyermeknek, az „halottnak a csók”... A GYIF-es (gyermek- és ifjúsági felügyelő) még egyszer ráerősített arra, hogy miért lenne jó F.-nek, ha másik iskolába járna. Együtt lennének a testvérek, sikereket érne el az iskolában, szerezhetne egy jó szakmát magának. Az osztályfőnök annyit tett még hozzá, hogy amennyiben úgy dönt az apa, hogy F. ott marad az iskolában, semmi probléma, de tudja, hogy meg fog bukni. És az apa, én és a családgondozó is írja alá majd azt a papírt, amin az szerepel, hogy az osztályfőnök figyelmeztette arra, hogy ennek évisméltés lesz a vége (...) Kérte az osztályfőnök, hogy én még maradjak bent. Azt kérdezte, hogy miért akarjuk mi annyira azt, hogy ez a gyermek itt maradjon az iskolában. Mire én azt válaszoltam, hogy úgy gondoljuk, hogy F. meg tudja csinálni az évet, szeret ide járni, szereti az itt tanító pedagógusokat is, eddig működött a dolog, és a segítségünkkel a továbbiakban is működhet. Mindenféle vádakkal jött, hogy írt 6%-os felmérőt decemberben, hogy miért nem ültem be a tanóráira, pedig ő szívesen beengedett volna. Én erre annyit mondtam, hogy írt a gyerek 64%-os felmérőt is (...) Az apával végül abban állapodtunk meg, hogy F.-fel megcsinálom a házi feladatokat, és majd visszajön érte. Amikor az apa visszajött, azt mondta, meg fogja mondani az osztályfőnöknek, hogy nem viszi el F-et másik iskolába, ha évet kell ismételnie, akkor évet ismétel.”

2013. 02.18. Érdeklődtem a Pásztorvölgyi Iskolában F. felől, a napközissel sikerült beszélmem. Azt mondta, hogy F. nem volt iskolában, többet nem tud. Felhívtam (az alapítvány településen dolgozó) munkatársát, hogy beszéljen az apával, és kérdezze meg, mi van F-fel, miért nem volt iskolában,

hogyan döntött... Az apa volt bent az iskolában, elviszi a gyereket a másik iskolába. El is kezdték intézni, szerdától a Móra Ferenc Általános Iskolába fog járni.

2013. 02. 19. (Családlátogatás az apánál). F. rögtön mondta, hogy át lett íratva másik iskolába, szerdától már a Mórába fog járni. Kérdeztem, hogy mi az oka annak, hogy másik iskolába fog járni. Erre nem tudott válaszolni. Azt is megkérdeztem tőle, hogy szeret-e a Pásztorvölgybe járni. Mondta, hogy szeret. Közben hazaért az apa, aki elmondta, hogy F. könyveit vitte be a Pásztorvölgyi Iskolába, illetve, hogy volt a Mórában a beiratást intézni (...) azt mondta, hogy sokat gondolkozott hétvégén ezen a pénteki megbeszélésen az iskolában. Azt mondta, megijedt, és nem szeretné F.-et a Pásztorvölgyben hagyni, hiszen én is láttam, hogy milyen volt az osztályfőnök, az igazgató is az ő pártját fogja. Ettől elbizonytalanodott, másrészt pedig félti a gyereket. Azt mondta, hogy neki eszébe sem jutott volna F.-et másik iskolába vinni, de mivel mindenki csak ezt erőltette, úgy érezte, nem hagyhatja ott a gyereket. Mondtam, hogy azért vagyok kétségbeesve, mert F. nem kisegítő iskolába való, és onnan más iskolába nem fogja tudni átíratni a gyereket. F.-nek „nincs papírja” arról, hogy abba az iskolába kellene, hogy járjon.” (Tóth Júlia beszámolója)

A testvérpár tehát „révbe ért”. Oda kerültek, ahol a „helyük van”. Innen máshova nem vezet út. Csak az iskolai pályafutás teljes sikertelenségébe, a munkanélküliségbe, a kilátástalan mélyszegénység újratermelődésébe. Valahol Eger környékén, de legalábbis a szélén... Ezzel azonban még nem ért véget „minden egyes gyerek sorsának megoldása”. Egyetlen esetről még.

A. nyolc éves, 2012. december végéig a gyermekek átmeneti otthonában lakott. A megszünetetés után anyjával és három testvérével együtt a családok átmeneti otthonába került. Az új intézménynek (szintén) kötelessége, hogy a gyerek(ek) iskolai eredményességét segítse. Ezzel szemben már az év első napjaiban felmerült, hogy az első osztályos tanuló (F. osztálytársa) kerüljön át a PVG-ből az Arany János Általános Iskola és Szakiskolába, amely Eger másik szegregált oktatási intézménye. A gyerek a PVG-ben egyre inkább lemarad. Az alapítvány munkatársa – a megváltozott keretek között – továbbra is próbálta segíteni A. iskolai felkészülését. Az anya – a jelenlegi helyzetre tekintettel – írásos meghatalmazásban kérte, hogy a SZETA munkatársa (Tóth Júlia) járjon el a gyerek iskolai, tanulmányi ügyeiben, illetve a gyerek hetente kétszer vegyen részt az alapítvány tanulást segítő foglalkozásain, felkészítéseiben. Ahogy ez korábban működött. Nem sokkal később a napközis tanárnő már azt mondta, „*van neki egy másik nyilatkozata, amelyben az előző meghatalmazást felbontja (az anya), mondván, hogy nincs szüksége segítségre a gyermek fejlesztésében, korrepetálásában. Ezt a munkát a Családok Átmeneti Otthona végzi. Megjegyezném, hogy gyakran megy A. hétfőn úgy iskolába, hogy nincs kész a házi feladata, nem készült fel az iskolára.*” (Tóth Júlia beszámolója) Valahol itt tart most az eset, miközben A. esélyei egyre fogynak...

„Az anya több alkalommal keres fel, bízik bennem. Az iskolában is több alkalommal érdeklődtem előrehaladásukról. A hónapban nyilvánvalóvá vált, hogy A. iskolai megsegítése nagyon fontos, mivel édesanyja nem tud vele készülni a másnapokra. A PVG iskolában van olyan pedagógus, aki nem érti, miért fontos nekem, nekünk, hogy A. megállja a helyét. Jobbnak látnák, ha másik iskolába kerülne átíratásra. A. esetében, mivel a testvérei az Arany János Iskolába járnak, az bizonyulna a legjobb megoldásnak. Az anya úgy döntött, hogy A. maradjon az iskolában, hiszen szeret oda járni, szereti azt a közösséget (...)

Elküldtem egy egyszerű tájékoztató e-mailt Tóth Helgának, amiben tényszerűen leírtam, hogy a gyermekek korrepetálása elindul. Mivel tudom, hogy a gyermekek iskolába vitelét és hozását ők oldják meg, a gyermek a megadott napokon a SZETA-házban végez, nem pedig a PVG-ben. A célom az volt, hogy ne legyen fennakadás a munkájukban, és tudják, hogy az alapítvány segíteni szeretne ezeken a gyerekeken. Erre az e-mailre sem visszaigazolás, sem pedig válasz nem érkezett. Bizonyára megkapta az e-mailt, mivel (az anya) magától nem írta volna meg ezt a szülői nyilatkozatot. Ez a forgatókönyv nem jutott volna eszembe. Nem tudom, miért akarják, hogy a családok, a gyermek és az alapítvány közötti kapcsolat teljesen megszakadjon...

Így valóban nem tudunk nekik segíteni, az ember folyamatosan falakba ütközik...” (Tóth Júlia beszámolója)

A szociális munka Etika Kódexe szerint „a szociális munkás felelősséget vállal az egyének, csoportok, családok, közösségek (...) érdekeinek képviseletében és lehetőség szerinti érvényesítésében (...) a szociális munkás a kliens kiszolgáltatott helyzetével nem él vissza. Munkája során a segítségnyújtás a döntő (...) A szociális munkás felelősséggel tartozik az általa vezetett segítő folyamatért, annak minőségéért (...) A szociális munkás munkavégzése során tudatosítja környezetében a társadalmi felelősségvállalás és - részvétel, valamint a szolidaritás fontosságát.” Meg egyáltalán... Mindegy. A város, majd annak néhány szakembere megoldották a gyerekek helyzetét, gondoskodtak sorsukról. Nem az a legnagyobb baj, hogy szakmai szempontok sérültek. Hanem az, hogy azt a sokat emlegetett esélyt – minden segítség, támogatás megadása nélkül – egyszerűen elvették. A polgármester a gyermekek átmeneti otthonának bezárásáról szóló vitában azt mondta, „nem tartozik a 'matyó hímzések' közé ez a feladat”. Hát nem.

(Farkas Zsombor, szociálpolitikus)